

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasillo jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Franciška ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsako sredo popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 20.— K
pol leta . . . 10.—
četrt leta . . . 5.—
posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 45 K.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 75 vin.
. . . dvakrat . . . 60
. . . trikrat . . . 45
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 30 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg štev. 17/III.

Poština hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Ob prejemu novih službenih dohodkov se naj vsakdo najprej spomni svoje organizacije! Plačajte takoj članarino — mesečno po 4 krone — in prispevajte za rezervni sklad Zaveze!

HREN:

O potovalnih učiteljih za šolstvo.

Tovariš Potočnik podaja v 16. številki nekaj prav primernih misli k preustrojitvi šolstva in narodne vzgoje, da bi o njih razpravljali. Sedaj gradimo temelje bodočnosti, zato je treba vsestranskega preudarka in premisleka. Čeprav so mnoge zadeve nujne, vendar se ne kaže prenegliti, zlasti ne na polju šolstva, na katerem bo slonela vsa bodočnost naroda.

Potočnikova misel o potovalnih učiteljih za šolstvo se mi zdi tako primerna, in take važnosti, da zasluži posebne pozornosti.

Vsi čutimo potrebo ožjega stika med šolo in domom, mi vzgojitelji in starši. Koliko nepravilno bi izostalo obojem, ako bi razumela ena stranka stališče druge stranke, ako bi poznali starši smotre in pota, po katerih mora stopati učitelj vzgojitelj mladine, ki mu mora biti vedno in povsod glavno načelo dobrobit naroda, torej tudi njemu zaupanih otrok. — Ako smo odkriti, moramo priznati, da naše ljudstvo še ne stoji tako visoko v izobrazbi, da bi splošno samo uvidevalo važnost šole in vzgoje. Seveda ni temu krivo ljudstvo samo, ampak največ je temu kriv prejšnji sistem, ki je imel vedno in povsod pred očmi korist in dobrobit nemške države in njenih predstaviteljev, ne pa blaginje ljudstva. Tak je bil ustroj šole, tako glavno načelo, ki mu je bilo vse podrejeno. Ali je potem čuda, da je ljudstvo videlo v učilnici — mučilnico, kar je bila tudi čisto v resnici? In učitelj je bil — hočeš, nočeš, moraš — predstavitelj tega sistema. Tako je bilo pred vojno. Tiste posamezne redke niti, ki so spajale šolo in dom, pa so se med vojno še bolj zrahljale in deloma pretrgale, česar pa ni krivo ne učiteljstvo, ne ljudstvo, ampak vojna. Treba bo torej še mnogo naporov in truda, da dosežemo ono stopnjo v tem oziru, ki smo jo zavzemali pred vojno. Kdo se je zmenil med vojno, recimo, za reden šolski obisk? Deloma je bil zaradi vojnih razmer res nemogoče, a skoro povsod bi bil lahko vključ vsem izrednim razmeram vsaj za 50 odstotkov boljši, nego je bil. Nevednežem in zanikrnežem je bila pa ravno vojna najboljša prilika za izgovor, da svojih otrok sploh niso pošiljali v šolo. Znani so mi neredki slučajji, da so otroci posameznikov ves vojni čas enostavno ostali doma brez prave in resnične potrebe. — Število analfabetov je moralo med vojno tudi pri nas grozno poskočiti, kar nam pokaže šele statistika. Temu so bile seveda krive prejšnje oblasti, ki so trpele, da so posamezniki izkoriščali izredne razmere nekaznovani, na drugi strani pa so nalagale doma ostalemu učiteljstvu vse mogoče naloge in posle, da se je moralo z vsem drugim več pečati, kakor pa s šolo. Ljudstvo je uvidelo, da oblast sama omalovažuje šolo, in se je samo ravnalo po tem. — Teh posledic ne bo lahko iztrebiti, prejšnjih predhodkov ne odstraniti. Kjer je vladala prej brezbriznost ali pa celo sovraštvo, ondi se ne more kar čez noč naseliti vnema in ljubezen. Torej bo treba dela, dela in zopet dela vse povsod.

Poglejte le malo okolo sebe in videli boste, kakšni pojmi vladajo o narodni šoli med nami ter zasledujte razne sklepe na shodih in v različnih korporacijah! Kmet zahteva šolo za sebe, torej poseben ustroj; obrtnik istotako itd. Ako bi šlo po želji takih ljudi, bi imeli toliko raznih tipov šol, kolikor imamo pokrajinskih in stanovskih potreb. Ljudstvo in tudi mnogi inteligenti še ne vedo, da je naroda šola le splošna podlaga za vsa nadaljnja splošno ali strokovno izobrazbo, da je takorekoč kvas, iz katerega nastane šele pozneje posebna, določena oblika, kakor komu prija in za katero je sposoben. Narodni šoli se lahko sicer priklopijo posebni strokovni tečaji, ki jih potrebujejo stanovski ali pokrajinski interesi, a sama se ne sme nikoli diferencirati. Torej bo zopet potreba mnogo pouka, mnogo dobre volje.

Kdo naj vse to oskrbi? Da bi ljudstvo samo to uvidelo, bi morali predolgo čakati, predolgo bi morala trpeti šola na posledicah grehov, ki jih je zakrivila prejšnja oblast. Pomoč je nujna. Kdo jo naj nudi? Mar li učiteljstvo samo v svojem okraju? To bi bilo seveda najbolj enostavno. A treba je pomisliti, da ni vsak učitelj že obenem poljuden ljudski govornik, da tudi nima časa za temeljito pripravo, in kar je glavno, domačin nikoli tako ne učinkuje pri ljudstvu kakor pa tujec. Torej je treba na vsak način poiskati drugih, ki po svojem znanju, nastopu in zmožnosti zblížajo šolo in dom, da bosta stopala z roko v roki, da bosta podpirala drug drugega, da ne bo eden podiral, kar drugi zida. In to morejo oskrbeti le za to sposobni potovalni učitelji.

Po mojem mnenju bi niti ne bilo potreba v ta namen posebno sestavljenega in prevelikega aparata. Zadostoval bi mali odsek pri višjem šolskem svetu, ki bi vso zadevo organiziral ter jo vodil smotreno. Vsaka šola naj bi imela letno vsaj dva taka sestanka s starši, kjer bi dajalo domače učiteljstvo samo potrebna pojasnila, ki se tičejo lastne šole in bi jih starši zahtevali. Vse drugo bi pa opravil potovalni učitelj sam s svojimi sodelavci. Mislim namreč, da bi se našlo povsod dovolj učiteljev in učiteljic, ki bi po svoji zmožnosti in sposobnosti bili prav pripravljeni, da bi jih potovalni učitelj pritegnil k tej akciji seveda v drugih krajih in proti primerni denarni odškodnini. Predpogoj je, da predavatelj pozna krajevne razmere in mišljenje ljudstva. Na vsakem takem sestanku naj bi predavala tudi ena tovarišica s posebnim ozirom na matere in o vzgoji deklic. Morda bi bilo možno vsaj marsikje, da bi nastopil ob podobnih prilikah tudi zdravnik in podal ljudstvu pouka o telesni odgoji otrok.

Naša domovina bo potrebovala zdravih, čvrstih in pametnih državljanov. Čim bolj bodo na svojem mestu posamezniki, tembolj se bo zavedala skupnost svoje naloge napram domovini in državi, tembolj se bo procvitala in nudila svojcem vse udobnosti, ki jih more nuditi dobro urejena država svojim državljanom.

Nemščina v ljudski šoli.

Živimo v Jugoslaviji, a doslej se še nismo mogli otresti duha stare avstrijske birokracije, zato nam je še vedno pred očmi nemščina kot jedino zveličalni jezik, od katerega je baje edino mogoče upati na boljšo bodočnost milega nam naroda.

Po časopisih se je vnela v zadnjem času precej živahna debata zaradi nemščine na naših srednjih šolah. Zdi se mi, da je premagalo mnenje, naj se kolikor mogoče izognemo temu predmetu na teh šolah ter naj postavimo na njih mesto rajši francoščino ali italijanščino.

Kaj pa na ljudski šoli, kjer nam je podajati narodu le elementarne nauke? Ali sodi morda ta jezik za Slovence tudi med elementarne znanosti? Po odredbi šol. oblastnijo smo odslej še bolj vezani na nemščino, nego smo bili poprej pod staro vlado. Pri nas na Goriškem nismo poučevali poprej nemščine na vseh večrazrednicah. Jaz sem bil v zadnjem času na trirazrednici ter poučujem 22. leto, a doslej nisem še učil tega jezika na naši šoli. V Jugoslaviji pa bom, kot kaže, siljen lotiti se ga, sicer zlezem lahko še v kakšno neljubo disciplinarno preiskavo. Pod avstrijsko vlado bi me bili za to tudi še posebe nagradili, a v Jugoslaviji se to usteva učitelju med obligatne učne ure.

Na jezikovnih mejah se mora baje poučevati ta blaženi jezik zaradi praktičnih potreb. Kje pa so te praktične potrebe? Saj smo tu pač sami Slovenci, oziroma Jugoslovani in preko meje nimamo pa ničesar iskati, če smo tudi sosedi. Jpan, da imamo pri nas dovolj kruha, da ne bomo siljeni do sličnih korakov. Prej obratno! Dokler ne čutijo naši sosedi Nemci potrebe uvesti v svoje šole našega jezika, ne potrebujemo tudi mi njihovega pri nas. Če gre tu zaradi sosesčine, bi morali uvesti na naših šolah ne le nemščino, marveč tudi vse ostale jezike naših državnih mejnih sosedov: italijanski, madžarski, romunski, bolgarski, grški in morda še celo albanski jezik. Ako ni pa tega potreba in morda celo nemogoče, tedaj tudi nemščine ni potreba pri nas. Če je še na srednjih šolah ta jezik dvomljive vrednosti, toliko bolj menim, da je na ljudskih šolah. Sicer pa — ali moramo biti zares vedno mi one pokorne ovčice na uslugo drugim? — Pri nas bodi na vseh šolah obligaten srbohrvaški jezik, pri Srbohrvatih pa slovenski. Za srbohrvaški jezik ne potrebujem in ne vprašam jaz za svojo osebo prav nobenih nagrad, ko bi s tem tudi prekoračil število učnih ur, a nemščine ne maram poučevati principialno niti za nagrado!

Kdor hoče k nam, naj se nauči našega jezika. Našemu ljudstvu pa ni treba, da hodi preko meje! Tu imamo dovolj kruha, da nam bo še preostajal. Kdor hoče kaj več, naj si pomaga sam. Takega luksusa ni treba uganjati na naših šolah ter pomagati s tem rediti gada na lastnih prsih!

Sicer pa odredba pravi, da je uvesti nemščino le tam, kjer se jih zgleda najmanj 15 učencev enega razreda. — Na jezikovnih mejah je s tem toliko povedano, kot da je obvezna dolžnost poučevati ta jezik na vseh večrazrednicah, ker če le s prstom mignem na to odredbo, se mi jih odzove ne le 15 na razred, marveč 115 1/2 učencev enega razreda.

V Velikovec je že prišel učitelj na manjšinsko šolo — za 35 učencev. — Avstrijskemu režimu se pa ni zdelo poprej uvesti na tej šoli slovensčine niti kot predmet za ostalih 400 otrok slovenskih velikovških staršev. Mi hočemo pa v nacionalni državi uvesti na isti šoli sedaj nemščino kot učni jezik in deloma kot učni predmet.

Porečete mi, mi hočemo biti zgled pravičnosti in nacionalne tolerance. Da, saj takšni smo bili že od nekdaj, tako da bi s svojo pravicoljubnostjo prišli kmalu

ob svojo eksistenco ter tako počasi izgubili z zemeljskega površja.

Ta plemenita naša odredba je gotovo tudi našim Velikovčanom dobro znana. Dober del teh je na drugi strani, od koder spuščajo na naše vrle vojake svoje ne posebno prijazne pozdrave v obliki streljav. Iz hvaležnosti pokajo v zadnjem času pa še bolj pridno nego poprej, tako da so morali naši tam nastavljeni učitelji z onim nemške-manjšinske šole vred popihati jo iz drugače prijaznega velikovškega mesteca.

Boj ne pozna rokavic in ne galantnosti. Poprej ste vladali vi, danes vladamo mi. Poprej smo morali poslušati mi vas, bilo po volji ali ne, danes poslušajte vi nas. Poprej v mednarodni državi niste hoteli upoštevati naših želj — želja večine — toliko manj se moramo čutiti dolžni mi sedaj v nacionalni državi, upoštevati želje manjšine — renegatov!

Vun iz naših šol nemščina in na nje mesto srbohrvaščina! Ne cincajmo, marveč odločno pokažimo, da smo danes gospodarji mi ter da nismo morda kakšen privesek Nemcev. Starši, ki jim je toliko pri srcu nemščina, naj si plačujejo sami tako razkošje!

Ako pa meni kdo, da nam v kljub temu ni mogoče prizanesti s to čašo grenčice, ki bo ovirala napredek in probujo obmejnega naroda, naj se vsaj specialno nagradi prizadeto učiteljstvo za te ure. Ne vem, kako more biti drugače kaj obligatnega za učiteljstvo, kar pa za učenca ni.

Italijani nam obljubljajo, da bodo v teku 10 let poitalijančili vse naše zavedne Primorce; mi pa ne bomo n a t a n a č i n poslovenili ali — bolje rečeno — dovedli do narodne zavednosti našega nezavednega obmejnega ljudstva niti v 10-krat tolikem času! S tem dosežemo le, da bodo hirali naši obmejni kraji ter se ohranijo še vedno zreli za eventualni prestop čez mejo ob morebitni dani priliki.

— France.

IVAN ROBNIK:

Zdaj je čas!

Zdaj je čas, da je vsak izmed nas graditelj; zdaj je čas, da sestavljamo, primerjamo, odobravamo in ugovarjamo, pa tudi zadnji čas, da se odločimo in dovršimo delo za vedno.

Predzadnji »Učiteljski Tovariš« mi je razodel misli toy. Ljud. Potočnika o načrtu preosnove šolske in narodne vzgoje. Kakor so hvalevredni in priporočljivi njegovi nasveti glede uvedbe iger in predstavn na posebnem šolskem odru v primerem prostoru, glede nameščanja potovalnih učiteljev, ki naj bi prirejali javna predavanja o vzgoji in šoli, glede nastavljanja učiteljstva in uvedbe kmetijskega pouka za prehodno dobo, tako neopravičen je njegov strah pred ravsom in kavsom s cerkvenimi činitelji zaradi nadzorovanja otrok pri mašah in verskih vajah.

Zahteva, »da mora povsod, kjer se zbirajo otroci, biti zraven pedagog«, lahko dovede tako daleč, da bo učitelj primoran nadzorovati otroke tudi na igrališčih ob vasi, trgu ali mestu, kamor jih privedejo počitnice v večjem številu. Ista zahteva pa bi lahko vodila učitelja na pašo kot višjega pastirja otrok in živine.

Nič se ne stržite, ako pravim, da kot vzgojitelj podpiram in gojim v šoli le tisto našo vero, ki je moralna po vsebini in sredstvih, torej je pravo vzgojno sredstvo. Ne poznam pa nobenega takta in pietete do kakršnegakoli piškavega oreha, ki ga

že sam v vojni izkušeni naš narod odločno zavrača.

Ce bi v onih krajih, kjer je samo en duhovnik, ki obenem ne more verskih vaj voditi in otroke nadzorovati, moral to storiti učitelj, potem bi zadela ta policijska služba ravno učitelja na nižje organizovanih šolah, najhuje v zakotni vasi, kjer se ubija učitelj na enorazrednici ali dvorazrednici. Kdo pa tu nadzoruje otroke namesto učitelja, ko le-ta sedi pri pičlem obedu? Mu pride li na pomoč gospod katehet, ki bi v to svrhu lahko obdeval pred 12. uro? Ne služujem v gorski vasi, niti na enorazrednici ali dvorazrednici, pa to povem, ker se mi tovariš-sosed smili. Prav trdi naša pogumna Poldka, ki pravi v istem »Učit. Tov.«: »Ako pa kaplana ni pri fari, naj bi bili pa mežnarji ali cerkmoštri kot policisti, ki so itak v cerkvi uslužbeni in plačani.«

Tako je! Če ni bilo poniževalno za starodobnega učitelja, da je bil mežnar, in ni poniževalno za novodobnega, da je organist, prisiljen pevci pri procesijah in slaboplačan odrekovalec pri pogrebi, potem tudi ne more biti poniževalno za cerkovnika ali cerkvenega ključarja, ako nadzoruje otroke. Sigurno bo to opravi Bogu bolj dopadljivo, kakor pa nabiranje darov v škrabico med mašo. Staroavstrijskim Kranjcem povem še to-le: ob nedeljah in praznikih se bere maša za farane, torej za starše in otroke. Učitelj pa je namestnik staršev le v šoli, nima pa dolžnosti niti odgovornosti takrat, ko je roditelj navzoč pri otroku. Cemu nasilno trgati otroke iz rok staršev? Kje je paragraf, da je učiteljica pestunja, učitelj pa stražmojster? Kateri drugi stan — razen učiteljskega — si upate siliti s paragrafom v cerkev? Ali je prava pot iz nasilne in birokratične Avstrije v svobodno in demokratsko Jugoslavijo? Končno še eno: dobra vera sama nadzoruje in vodi človeka, je njegov pravi angel varuh. — § 6. načrta šolskega zakona naj ostane torej neizpremenjen!

Po predloženem načrtu šolskega zakona naj bi se okrajni šolski nadzornik zval »višji šolski vodja«. Ne odgovarja njegovemu poklicu edinole naslov »šolski svetnik«? Naj li tudi v Jugoslaviji naslov »šolski svetnik« samo klobuke zmiče in hrbte krivi, sicer pa doma na zapečnem prestolu sedi?

Pozdravljam prav presrečno tovariša Gangla misli o Uniji jugoslovanskega učiteljstva. Učiteljski stan »leži po svetu razmetan; da kip njegov bi vam podal, raztresene sem ude zbral«. Strankarske strasti, strankarski viharji so naš stan v Sloveniji raztelesili; stanovska zavednost, narodna dolžnost in človekoljubje naj nas zopet zedinijo in vodijo k vstajenju! In sodnik bo narod sam. Na desno: »Tu moj vzgojitelj, tu moj delavec! Kje drugi ste stanovi?« In na levo: »Tu viharja, strasti in sovraštva ste sinovi, sinovi, strank!«

HENRIK STESKA:

Zakonodaja v Sloveniji.*)

Vrhovno državno oblast delimo po njenih opravilih v zakonodajno, v izvršilno in v pravosodno oblast. Vsaka teh treh funkcij je važna, a najvažnejša je pač zakonodajna oblast. Ona daje predpise, kako naj bo vsa država organizovana ter kako boji medsebojno razmerje med posamezniki in pa med posameznikom in državo urejeno. Umljivo je tedaj, da tudi širše sloje zanima vprašanje, kdo zakone izdaja, oziroma že obstoječe izpreminja.

Takoj ob državnem prevratu je prešla vsa oblast na Narodno veče SHS v Zagrebu. V smislu točke I., št. 1, 2 in 3, sporazumno z Narodnim večem SHS izdane naredbe celokupne Narodne vlade SHS z dne 14. novembra 1918, št. 111, o prehodni upravi v Sloveniji naj bi Narodno veče SHS v Zagrebu odločevalo le o vprašanjih, ki so v zvezi s temeljnimi načeli ujedinjenja naroda SHS v državo SHS in v vseh vprašanjih, ki jih v Narodno veče odposlani zastopniki političkih strank priznavajo za skupna. V vseh drugih slučajih pa naj bi od Narodnega večja SHS v Zagrebu imenovana in pod njega vrhovnim vodstvom stoječa Narodna vlada SHS v Ljubljani upravljala Slovenijo, ne da bi pri upravljanju rabila še posebnih pritrdil Narodnega večja SHS. V smislu ravnokar navedene naredbe o prehodni upravi so vsi avstrijski zakoni in naredbe, kolikor ne nasprotujejo naredbi o prehodni upravi,

*) Posebno na kmetih so vobče učitelji edini sloj, ki more dati ljudstvu potrebnih pojasnil o organizaciji naše države. Zlasti važno je sedaj vprašanje, kako je z zakonodajo v Sloveniji v prehodni dobi. Na podlagi izkušeni kot deželnovaldni tajnik in začasni predsednik na ljubljanski vladi poslujoče upravne komisije je g. Steška spisal članek, ki ga priobčujemo učiteljstvu v ravnanje. — Uredn.

ostali v veljavi. Povsem umljivo je, da je smela Narodna vlada SHS v Ljubljani, oziroma njeni stvarno pristojni oddelki izdajati nove izvršilne naredbe k zakonom in stare ministrske naredbe izpreminjati, saj je bila najvisja upravna oblast in službena instanca. Pravega zakonodajnega činitelja, ki zakone bodisi za vso državo SHS, bodisi za Slovenijo izdajal, takrat še ni bilo. Ako ni zakonodajnih činiteljev, potem preide začasna pravica, izdajati zakone za silo, na najvisjo upravno oblast. Taka najvisja upravna oblast je bila v skupnih vprašanjih Narodno veče, v ostalem pa Narodna vlada SHS za Slovenijo. Zakone za silo imenujemo vobče zasilne naredbe. Z njimi so se smeli odpraviti ali izpremeniti prejšnja zakonita določila. Kakor hitro se bo zbralo pravilno izvoljeno narodno predstavništvo, se bodo morale te zasilne naredbe njemu predložiti v potrjenje, ker bodo sicer prišle ob veljavo.

Dne 24. novembra 1918, je sklenilo Narodno veče SHS v Zagrebu združitev države Slovencev, Hrvatov in Srbov s kraljevinama Srbijo in Crno goro. Dne 1. decembra 1918 so odposlanci Narodnega večja SHS izvršili ta sklep, ko so v Belgradu regentu kraljevine Srbije izročili dotično listino in je regent proglasil ujedinjenje Srbije z zemljami države Slovencev, Hrvatov in Srbov v edinstveno kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev.

S tem pa še ni takoj prenehala tedanja izredna upravna oblast Narodnega večja SHS v Zagrebu in Narodne vlade SHS v Ljubljani, zakaj prvo ministristvo kraljevine SHS je priseglo šele 20. decembra 1918. Do 20. decembra je smela Narodna vlada, oziroma njeni stvarno pristojni oddelki nedvomno izdajati zasilne naredbe. Z 20. decembrom ni le prenehalo Narodno veče SHS biti najvišji činitelj med Slovenici, Hrvati in Srbi na ozemlju bivše avstro-ogrske monarhije, temveč tudi Narodna vlada SHS v Ljubljani ni več najvisja upravna oblast in službena instanca. Pravica izdajati zasilne naredbe bi tedaj morala preiti od ljubljanske Narodne vlade na osrednjo vlado v Belgradu; saj je ta pravica ne le povsem izredna, temveč tudi najgloblje segajoča funkcija javne uprave. Belgrajska vlada pa se seveda ni mogla takoj posluževati teh pravic ter je začasno pustila Narodni vladi SHS v Ljubljani prejšnjo kompetenco. Šele dne 20. januarja 1919 je bila odobrena ostavka predsednika in nekaterih poverjenikov Narodne vlade SHS v Ljubljani. Z istim dnem sta bila imenovana predsednik in podpredsednik deželne vlade za Slovenijo, a poleg poverjenikov, katerih ostavka ni bila sprejeta, so začasno tudi demisionirani poverjeniki še vodili poverjeniške posle, in ne smemo dvomiti o tem, da je smela zaradi neurejenih razmer v Belgradu izvršiti ta provizorična deželna vlada začasno še vedno vse posle najvišje instance, kolikor ni belgrajska osrednja vlada izrečno kaj drugega odredila.

Trditi tedaj smemo, da omenjena izredna naredbena oblast od 20. decembra 1918 naprej pravzaprav ne pristojajo ljubljanski pokrajinski vladi, a težki položaj, v katerem sta se belgrajska in ljubljanska vlada nahajali, opravičuje sedanje postopanje. Treba je bilo, da se zaradi nujne potrebe nekatera neodložljiva vprašanja v Sloveniji uredi, a belgrajska vlada ni imela zadostno uradnikov, ki bi bili večši naših v Sloveniji veljavnih zakonov in ki bi poznali naše razmere. Belgrajska ministristva takrat vobče še niso bila povsem kos svoji nalogi in tedaj niso mogla nase pritegniti omenjene izredne naredbene pravice pokrajinskih vlad. Sporno pa je nadalje tudi vprašanje, v kakšni meri smejo od regenta imenovani ministri brez regentovega pritjevanja izdajati zasilne naredbe, oziroma potrditi zasilne naredbe pokrajinskih vlad.

Eno pa je gotovo, da toliko časa, dokler ni bila niti vsa deželna vlada za Slovenijo imenovana, si je ta pač smela lastiti vsaj v nujnih slučajih tudi izrednih pravic. Kdor upošteva vse zunanje-politiške težkoče in kateremu je bistvo važnejše od oblike, ta lahko z mirno vestjo pripozna formalno veljavnost zasilnih naredb naše deželne vlade tudi za čas med 20. decembrom 1918 in koncem februarja 1919.

Koncem februarja 1919 so bili imenovani tudi ostali člani deželne vlade za Slovenijo ter so mogli poverjeniki, katerih ostavka je bila sprejeta, tudi dejanski odstopiti. Od tega trenutka sme javnost že strožje postopanje pri izdajanju zasilnih naredb zahtevati, in tudi belgrajska vlada je v svojem odloku z dne 3. marca 1919, št. 6564 notr. min., izrečno poudarjala, da se naredbe deželne vlade, izvzemši naredbe posameznih poverjenikov, ne smejo več izdajati brez vednosti, oziroma odobrenja onega ministristva, v čigar resort spada dotični predmet. V vsakem primeru se mora osnutek naredbe z vsestransko

obrazloženim poročilom poslati dotičnemu ministristvu v pretres in odobrenje. Ako se predmet naredbe tiče več ministrstev, je vpsolati osnutek onemu ministristvu, ki je pri tem najbolj zainteresovano. Le v primerih hipne in neodložljive potrebe sme deželna vlada samolastno izdati naredbo, mora jo pa zaeno z razglasitvijo vpsolati dotičnemu ministristvu v naknadno odobrenje.

Brezhiben ta ministristki odlok sicer ni, zakaj gotovo je velika anomalija, če naj pri takih zasilnih naredbah, ki časih prav globoko v zasebno in javno življenje segajo, zadošča poprejšnje ali naknadno odobrenje ministrov, dočim je za druga upravna dejanja, kakor n. pr. za imenovanje višjih uradnikov, treba regentove pritrditve. Poleg tega tehtnega pomisleka se nam pa je ozirati tudi na adresu Narodnega večja SHS z dne 1. decembra 1918, na odgovor regenta kraljevine Srbije, na poslanico regenta kraljevine SHS z dne 6. prosinca 1919, na sklicanje narodnega predstavništva na 1. marca 1919 in končno na prestolni govor z dne 16. marca 1919. Sosebno važno je, da poudarja adresa bivšega suverena Narodnega večja odgovornost državne vlade narodnemu predstavništvu, ter da regent v svojem odgovoru izjavlja, da bo vlada vse ukrenila, da se čimprej uresniči vse tisto, kar adresa glede prehodne dobe predlaga. V regentovi poslanici je izrečno omenjeno, da bo narodno predstavništvo, ki je seve le nekaj surogat za pravi ljudski parlament, začasni, a vendar polnomočni zakonodajni činitelj v naši državi. Prestolni govor pravi, da ima osrednja vlada narodnemu predstavništvu izročiti poleg volilnega reda za ustavotvorno skupščino, načrta za začasno ustavo in agrarno reformo tudi druge predloge, ki jih zahtevajo sedanji trenutki, da se predložijo, prouče in zakonijo, da bi se dežela čimprej dvignila. Seveda prva naloga narodnega predstavništva je pač volilni red za ustavotvorno skupščino in potem pridejo šele druge stvari v poštev. Sedanji čas pa zahteva nujne neodložljive odredbe, in sedanji parlament, ki je tudi nekaj vojni surogat, morda nima potrebnih notranje sile, da bi bil v polni meri kos svoji težavni nalogi, saj so ti poslanci le zastopniki političkih strank, a doslej še ne vemo, kako bodo volilci na prihodnjih volitvah govorili.

In vendar, ta izredna naredbena oblast osrednje ali deželne vlade, ki je bilo začetkoma neko potrebno zlo, mora sedaj prenehati, ker sicer bo pravni čut preveč trpel. Gorje državi, v kateri se vera v zakone omaja! Lahkota, s katero »izvršilne« oblasti kar meni nič tebi nič stare pravne institucije in zakone izpreminjajo, ne da bi pri tem zastopniki naroda sodelovali, ta lahkota ustvarja neko skrajno nevarno revolucijsko razpoloženje v mišljenju širokih slojev in izpodkopava vsako spoštovanje pred tujimi pravicami.

O učnih načrtih

za štirirazredno meščansko šolo kot tip narodne višje šole (spodnje srednje šole).

X.

UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO.

Sestavila I. Magerl in A. Zavrl.

Učni smoter.

Učenci naj si pridobijo pregledno znanje občne zgodovine. Temeljiteje je obravnavati one dogodke, ki so prav posebno pospeševali ali pa ovirali razvoj kulture. Natančneje naj poznajo zgodovino Slovencev, Hrvatov in Srbov, ponosni naj bodo, da so Jugoslovani, ljubijo naj svojo domovino, poznajo naj ustroj socialnega in državnega življenja ter naj se zavedajo pravič in dolžnosti svobodnega državljana.

Prvi razred.

(Dve tedenski uri.)

Pradoba.

Slike iz zgodovine in kulture Egipčanov, Grkov, Rimljanov in Germanov. Preseljevanje narodov. Delitev in propast rimske države.

Klodvik.

Justinian.

Stari Slovani. Selitve Slovanov.

Obri.

Samo.

Mohamed.

Karel Veliki. Verdunska pogodba.

Samostani.

Drugi razred.

(Dve tedenski uri.)

Slovenci za Karla Velikega. Postanek slovanskih držav na Balkanskem polotoku.

Velikomoravska država. Ciril in Metod.

Krščanstvo v Čehih, Poljaki in Rusih. Polabski Slovani.

Madžari. Stefan Sveti.

Cerkveni razkol med Rimom in Carigradom.

Slovenci pod oblastjo Babenberžanov.

Henrik IV. in Gregor VII.

Vitezi.

Križarske vojne. Nemčija — Frideric Rdečebradec; Anglija — Alfred Veliki; Rihard Levosrčni; Francija — Filip Avgust, Ludovik IX.

Otokar II. in Rudolf Habsburški.

Oblast Habsburžanov v slovenskih pokrajinah. Nezgode v 14. stoletju.

Luksemburžani. Karel IV. Jan Hus.

Balkanske države pred prihodom Turkov.

Turki. Dušan Silni in njegovi nasledniki. Padec Carigrada.

Doba Friderika III. J. Podčbradski Matija Korvin, Erazem Predjamski, Češki grofje, Ljudevit Veliki.

Maksimilijan I. Kmetiški upori.

Anglija in Francija koncem srednjega veka. Devica Orleanska.

Srednjeveška mesta.

Na predelu srednjega in novega veka. Izumi in prekomorska odkritja.

Reformacija v Nemčiji. Karel V. Tridesetletna vojna. Revolucija na Češki Sulejman II.

Leopold I. Zarota Zrinjskega in drugi gov.

Filip II.

Reformacija in verski boji v Franciji in na Škotskem (Sentjernejna noč, Marija Stuart).

Severna vojna.

Razvoj in propast Poljske. Rusi Peter Veliki.

Tretji razred.

(Dve tedenski uri.)

Ljudevit XIV.

Ustanovitev parlamentarne kraljevine v Angliji.

Postanek Zedinjenih držav severnoameriških.

Slovenci za Marije Terezije in njenega zefa II.

Francoska revolucija.

Napoleonova doba.

Narodno probujenje na Balkanskem polotoku.

Doba ustavnih bojev v zapadni Evropi.

Doba nacionalnega združevanja.

Politiški položaj pred svetovno vojno. Svetovna vojna.

Gospodarski in kulturni napredki Slovencev v XIX. stoletju.

Četrti razred.

(Dve tedenski uri.)

Uvod v zgodovino. Zgodovina srednjega veka do propasti Zahodne rimske države v istem obsegu kakor v 4. razredu in 5. gimnazijskem razredu. Kolikor dopušča čas, naj se ponavlja tudi zgodovina srednjega in novega veka, in sicer posebnim ozirom na razvoj ustave, gospodarstva, socialnega življenja in narodnostne ideje.

Opomba.

1. Kaj naj se obravnava v posameznih razredih iz ustavoznanstva, ni mogoče določiti, dokler ne poznamo nove ustave.

2. Učni načrt za realije mora biti v 4. razredu isti kakor v 4. realki, to pa zaradi učencev, ki prestopajo iz 4. razreda meščanskih šol v 5. razred realk.

FR. GRM:

O pouku in vzgoji gluhih nemcev.

(Otroci z govornimi hibami.)

Gluhoneme je mogoče vzgojevati poučevati v zavodih, ki so zgrajeni naložena za to. Namen takšnim zavodom je, da nauče gluhonemi otroci glasovnega govora, ki ga vobče rabi človeški rod v medsebojnem občevanju, da se jim s pomočjo tega govora razvijajo dušne in etične sposobnosti in jim da potrebno znanje, da postanejo sposobni za eksistenčni boj in koristni člani človeške družbe. Pouka in vzgoje morajo biti deležni vsi sposobni gluhi nemci. Zato predlagam to-le:

1. Posplošenje pouka gluhonemim otrokom, torej šolsko obveznost za vse sposobne otroke te vrste; sposobnost določiti posebna komisija pred vstopom v šolo.

2. Šolska obveznost se prične z izpolnitvijo sedmim, pri slabotnih otrocih osemim letom, ter trpi do izpolnjenega oziroma 16. leta.

3. Zadosti zavodov za gluhonemce, naj bodo kolikor mogoče moderno opremljeni in opremljeni.

4. Ker trpi šolski čas za te otroke 8 let, morajo imeti zavodi po 8 razredov.

5. Poedini razredi naj imajo načeloma po 10 do 12 gojencev, oziroma gojenk, in svojega strokovnega učitelja.

6. Da ne trpi enotna vzgoja otrok in enotno vodstvo zavoda, ne smejo imeti posamezniki zavodi več kot 100 otrok, vstevši tudi morebitne vzporednice.

7. Pri pouku je otroke ločiti po inteligenci, zmožnosti ter morebitnih ostankih sluha in govora, če jih je zadosti, da tvorijo razred zase.

8. Kot učna metoda velja izključno govorna ali oralna metoda, samo pri dušno zaostalih je dovoljena tudi kombinacijska metoda (govor, pisanje, naravno kretanje), pa tudi tu naj, če je le količičaj možno, prevladuje glasovni govor.

9. Vsaka gluhoheznica imej primerno opremljeno delavnico za rokotvorni pouk. Gojenci se naj uče mizarstva, rezbarstva, strugarstva, modeliranja, pletanja in kartonaže, gojenke pa šivanja, likanja, ženskih ročnih del in gospodinjstva. Pri rokotvornem pouku je gojiti ljubezen do dela, učiti gojence nekake spretnosti v rabi orodja, jih seznaniti z različnimi sirovinami, z redom in snago, posebno je pa gojiti in vaditi konverzacijo v glasovnem govoru.

10. Za nagluhe, ječače in brbotiče, skratka, za otroke z govornimi hibami je ustanoviti posebne tečaje; pouk v teh tečajih in pa vodstvo se poveri strokovnim učiteljem gluhoheznim, ker so ti zavoljo svoje izobrazbe in prakse za to posebno sposobni.

11. Učitelj - vzgojitelj gluhoheznec mora biti strokovno izobražen. Za prehodni čas veljaj načelo, da mora imeti kandidat, ki hoče biti učitelj na gluhoheznici, najmanj 4 let prakse na osnovni (ljudski) šoli, preden prične s pripravo za strokovno izkušnjo. Strokovna priprava se vrši na zavodu, strokovno izkušnjo je pa napraviti pred posebno komisijo, ki jo določi višja šolska oblast. Kadar stopi v veljavo novi šolski zakon, si mora kandidat, ki mora imeti po zakonu določeno izobrazbo učitelja osnovnih šol, pridobiti strokovno teoretično znanje na vseučilišču, praktično pa na zavodu. Predmeti vseučiliških študij so: anatomija in fiziologija govora in možganov, v kolikor je to potrebno z ozirom na govor; psihologija govora; anomalije (motenje) govora (jecanje, brbotanje, afazije, agrafije itd.); fonetika; orofonija; psihoze; anatomija in fiziologija sluha; boleznin in drugi vzroki ter posledice gluhot; čutila in njih pomen za dušno in telesno življenje; učni jezik; svetovni jezik (francoščina) in eksperimentalna psihologija in pedagogika. V zavodu naj se kandidat seznanja natančno z metodo in pa z objektom vzgoje in pouka, torej s specialno praktično pedagogiko in didaktiko. V izpopolnitev praktičnega strokovnega znanja se naj dovoli učiteljem po potrebi tudi denarna podpora za proučevanje vzgojnih in učnih pridobitev na inostranskih zavodih.

Trije grobovi.

Zega Mihael, vpokojeni nadučitelj iz Kanala pri Gorici, je — zadet od kapi — dne 25. t. m. v Ljubljani umrl in bil 27. t. m. pokopan pri sv. Križu. Blagi pokojnik je bil rojen 25. septembra 1852 v Skopem na Zingarcah na Krasu. Šolal se je v Gorici; dovršil 4. realko, dva tečaja učiteljskega in pred nastopom učiteljske službe obiskoval 2 leti kmetijsko šolo v Gorici ter napravil leta 1896 zrelostni in leta 1872 usposobljenostni izpit. Nastopil je v Veliki noči leta 1871 podučiteljsko službo v Kanalu, jeseni istega leta bil imenovan za začasnega nadučitelja v Kamnjah na Vipavskem. Leta 1872 je bil imenovan na lastno prošnjo za stalnega podučitelja v Kanalu, kjer je postal po 20. letih nadučitelj in zaradi bolezni bil po 27 in polletnem službovanju leta 1899. vpokojen. Nepozabni pokojnik ostane vsem znanec, osobito prebivalstvu kanalskega sodnega okraja, v trajnem spominu, ker več ne bi bil mogel storiti, kot je storil za svoj narod.

Kot učitelj-posestnik in občinski starešina je spoznaval vedno bolj grozote popolnoma zanemarjenega okraja v vseh ozirih in, kar je bilo najhuje, strahovito zadolženost kmetov. Prirejal je zato po vseh krajih javna predavanja, ustanavljal sadjarska in vinarska društva in posojilnice; pripomogel je, da so se ustanovljale šole po vseh vaseh.

Kot župan, ud krajnega šolskega sveta in deželni poslanec je vplival za izboljšanje položaja. Kot 13letni načelnik cestnega odbora je dosegel od vlade načrt za gradnjo cest in vodovodov v okraju. Sadjarstvo se je skokoma povzdignilo, tako da je bilo sadje v mnogih razstavah odlikovano, da, celo v Parizu in v Düsseldorfu. Gradile so se šole, ceste in vo-

dovodi, bilo je vedno več žlahtnega sadja in lepe živine, okraj se je otresel malone vsega dolga — a kruta vojna je ves trud uničila.

Vrhutega je nastopal kot govornik in igravec, pa tudi kot skladatelj se je pokazal umetnika. Omenim naj samo njegovo skladbo »Raduj se, nebeška kraljica«, v kateri je prehod »prosi ti za nas boga« nekaj klasičnega.

Dobričina naroda! Lahka Ti bodi slovenska zemlja in blag spomin! Ostalim sožalje!

Kazafura Maks, stalni učitelj v Solkanu pri Gorici, rojen leta 1891 v Ročinju pri Kanalu, je izdihnil svojo blago dušo dne 26. februarja t. l. v Rožni dolini po dolgi in mučni bolezni kot žrtev svetovne vojne. Pri vojnikih je bil od splošne mobilizacije do razsula; krogle so mu prizanašale, a podlegel je dolgi — pri vojnikih nabrani — bolezni.

Maks je obiskoval ljudsko šolo v Kojškem, potem dovršil 3 gimnazijske razrede v Gorici in slednjič prestopil na goriško učiteljsko, kjer je leta 1910 napravil zrelostni izpit in leta 1913 usposobljenostni izpit. Jeseni leta 1910 je nastopil službo začasnega učitelja-voditelja v Kostanjevici-Ligu nad Kanalom in bil premešen 1. januarja 1914 kot stalni učitelj v Solkan, kjer je služboval do mobilizacije. Le štiri leta je deloval na šolskem polju z najboljšimi uspehi in kot dober pevec sodeloval pri raznih društvih. Bil je dober učitelj: kremenit značaj in zvest, odkritosrčen ter priljubljen tovariš. Blag mu bodi spomin in lahka slovenska zemlja!

Vittori Josip, učitelj-voditelj na mestni ljudski šoli v Rožnemdolu pri Gorici, je prominul 14. aprila 1919 v ljubljanski deželni bolnici in njegovim zemskim ostanki so bili pokopani 16. t. m. na Viču.

Dobri Joško je bil rojen 1867. leta v Kanalu. Dovoršil 2. razred domače ljudske šole, se je šolal na gimnaziji v Gorici in slednjič prestopil na koprsko učiteljsko, na katerem zavodu je leta 1888 napravil zrelostni in 1892. leta usposobljenostni izpit. Prvo učiteljsko službo je nastopil 1. oktobra 1888 v Podgori pri Gorici, kjer je služboval eno leto; dalje je poučeval 3 leta v Opatjenselu na Krasu, 5 let v Vedrišanu v Brdih, 5 let kot učitelj-voditelj na Vrhu sv. Mihaela na Krasu in bil 1. julija 1902 imenovan za učitelja-voditelja v Rožnemdolu in tam služboval do leta 1915 ter zaradi vojnih dogodkov moral zapustiti službeni kraj in svoj — na »Livadi« pri Gorici v potu svojega obraza zgrajeni dom. Deloval je z uspehom v šoli in izvnu nje, sodeloval pri raznih društvih in bil priljubljen vsepovsod. Z njim je izgubilo učitelstvo odkritosrčnega tovariša, šolstvo dobrega učitelja, narod neumornega delavca in družina skrbnega očeta. Blag mu bodi spomin.

IREN:

Značilno za sedanje čase in razmere.

Nekje na Slovenskem ob jezikovni meji stoji v prijazni dolinici vasica, kjer se nahaja enorazrednica, komaj par kilometrov oddaljena od železniške postaje, kjer teče glavna proga. Šola je nova in tako prijazna stavba na tako pripravnem kraju, da vidiš malo tako pripravnih enorazrednic pri nas. Se ji pač vidi, da so jo stavili Nemci s podporo raznih društev in jo napravili udobno in vabljivo za deca in za učitelja. Temu primerno je urejena šola sama, stanovanje učiteljevo in tudi šolski vrt.

Na tej šoli je bilo razpisano mesto učitelja-voditelja. Kaj mislite, koliko prosilcev se je oglasilo? Ne uganete! — Nobeden! —

Nedavno sem se ondi mudil po opravkih. Obiskal sem tudi svojega dobrega znanca, bivšega profesorja, doktorja modroslovja in svoječasnega vseučiliškega docenta. Moža so butali valovi vojne semintja, pretrpel je silno mnogo, kakor sto in sto drugih žrtev in naposled je debil on in njegova družinica zavetja pri dobrem prijatelju v tej prijazni dolinici, kjer živi brez službe samo svoji znanosti in svoji obitelji. On namreč ni tiste narave, da bi silil v ospredje, da bi se trgal in klečepal za udobna mesta, kakor delajo danes prav mnogi, hoteč izkoristiti to prehodno dobo kar najbolj v svojo osebno korist. Mož stoji namreč še danes na idealnem, a jako nevhvaležnem stališču vsaj za sedanjo dobo materialnih dobičkov, da je nemoralno in poštenega človeka nevrečno osebno koristolovstvo.

Med raznimi pogovori sva omenila tudi ondotno šolo enorazrednico, za katero se ni oglasil nobeden prosilec. In kaj mi je omenil? Povedal mi je, da s

svojo ženko prav resno razmotrivata, da bi on prevzel mesto učitelja na ondotni šoli. Izprva sem menil, da se šali, dasi nima te navade. Na moje začudenje pa mi še enkrat potrdi isto s sledečo motivacijo: Šola je jako lepa, stanovanje naravno vzorno, kraj prijazen, blizu železnice in vse kakor nalašč ustvarjeno za mirnega, tihega duševnega delavca. Učitelstvo bo pa tudi v novi državi gmotno tako podprto, da se mu ne bo treba boriti za obstanek. Kar bi v mestu več zaslužil, bi toliko več porabil in bi se ne mogel tako intenzivno posvetiti svojim študijam, kakor v tej tihni in mirni vasi.

Ta dogodek se mi je zdel tako značilen za sedanje čase in razmere, da ga je treba oteti pozabljivosti, kar mi gotovo oprosti tudi dotičnik, dasi ga nisem vprašal za dovoljenje!

Izpit učne usposobljenosti za meščanske šole.

Da ustrežem želji uredništva »Učit. Tovarisa«, nameravam s sodelovanjem dveh tovarišev, ki sta izprašana iz 2., oziroma 3. skupine, priobčevati nasvete, nekako navodilo, kaj in kako naj študira, kdor se kot samouk pripravlja na izpit učne usposobljenosti za meščanske šole.

Umestno bi bilo, da se pogovorimo najprej o »meščanskošolskem« izpitu vobče, o predmetih posameznih skupin ter da se posvetujemo, za katero skupino naj se odloči ta ali oni.

Ker pa bi rad videl, da začnemo z resnim delom takoj s 1. majnikom, storimo to pozneje, kjer in kadar se bo nudila prilika.

Novi šolski zakon bo vzgajal učiteljski naraščaj, ki bo temeljiteje izobražen, nego smo bili mi, ki smo zapuščali učiteljske. Da nas ne bo mogel nihče prezirati, češ, da smo še iz »stare šole«, je v našem interesu, da izpopolnimo svojo strokovno in splošno izobrazbo. Zato pa vabim v naš krog tudi tovariše, ki se sicer ne mislijo pripravljati na izpit, a ki bi se radi znanstveno poglobili v pedagogiko (ali v kak drug predmet), kar bi bilo nujno priporočati zlasti takozvanim »vojnim maturantom«.

Iz razlogov, ki mi jih pač ni treba navajati, začnemo s psihologijo in logiko.

Od 1. do 15. majnika predelamo kot pripravo za Ozvaldovo »Psihologijo« Bežkovo »Dušeslovje«, ki ga je izdala Slovenska šolska Matica kot 1. snopič »Občnega vzgojeslovja«.

Sestaviti splošno veljaven »delovni načrt«, je pač nemogoče: ta študira lažje zjutraj, oni zvečer, eden na ta način, drugi zopet drugače. Za zgoraj omenjeno »Dušeslovje« bi priporočal sledeči postopek:

1. Prečitaj knjigo, kakor bi čital kako povest!
2. Predelaj vsak § posebe; podčrtaj, kar se ti zdi važno, s črnim svinčnikom; kar ti je nejasno, z rdečim!
3. Pomisli, kaj bi izpustil, ako bi moral prirediti dotični § za učence srednjih šol!
4. Izdelaj si za vsak § primerno dispozicijo!
5. Znani trditelj, da imamo o kakem predmetu le tedaj jasno predstavo, če ga znamo tudi narisati, bi se dalo oporekati. Neoporečna pa je trditev, da obvladamo popolnoma kako snov le tedaj, če jo znamo tudi predavati. Misli si torej, da stojiš za katedrom in predavaj (na izprehodu!) sponiranim poslušalcem §, ki si ga predelal!

6. Ne trati časa, da bi se učil preveč definicij na izust, pač pa jih izkušaj izpreminjati!

7. Ker nisi šolarček, ki mora prisegati na učiteljeve besede, sprejemaj vsako trditev, o resničnosti katere nisi popolnoma prepričan, s primerno rezerviranostjo: zavedaj se možnosti, da trde drugi ravno nasprotno! V takih spornih točkah si boš moral pozneje ustvariti svoje mnenje, svoje prepričanje, ki pa ga boš moral znati tudi utemeljiti. Dostikrat pa se boš moral zadovoljiti s tem, da boš vedel, kaj piše o tem ta ali oni strokovnjak.

I. Magerl.

Iz naše organizacije. Društvene vesti.

+ Ljubljansko učiteljsko društvo. Vabilo na izredni občni zbor, ki bo v nedeljo, dne 4. maja, ob 11. uri dopoldne v Učiteljski tiskarni s tem-le vzporedom: 1. O razvoju društva. Poroča predsednik J. Dimnik. — 2. O razpustu Slovenskega deželnega učiteljskega društva. Poroča tajnik J. Ambrožič. — 3. Volitev delegatov za prihodnje delegacijsko zborovanje naše Zaveze. — 4. Slučajnosti. — K obilni udeležbi vabi odbor.

+ Slovenjebistriško učiteljsko društvo ima svoje majniško zborovanje v nedeljo, dne 4. maja 1919, točno ob 2. uri popoldne v hotelu Jugoslavija (poprej Avstrija) v Slov. Bistrici. Vzpored: Zapisnik o zadnjem zborovanju; poročilo delegata o Zveznem delegacijskem zborovanju v Celju dne 16. IV. 1919. Predavanje: govori g. dr. Reisman o pesniku Bezruč. — Misli o »Načrtu o preustrojitvi šolstva in narodne vzgoje«. Določilo kandidata učiteljstva za okr. šolski svet. — Slučajnosti. Obilne udeležbe se nadeja — odbor. — Za učiteljski pomožni sklad so vpsalili: Otilija Fajglova v Slov. Bistrici 10 K, Mira Jankovičeva v Smartnem na P. 10 K, učitelstvo v Črešnjevcu 9 K 37 vin.

+ Učiteljsko društvo za brežiški in sevniški okraj zboruje v nedeljo, dne 11. maja t. l., ob 9. uri dopoldne v Sevnici. Društveni člani se prosijo, da prouče doma načrt novega šolskega zakona. — Pobirala se bo tudi udnina za Slovensko Solsko Matico. Tovariši iz sosednjih okrajev kot gostje dobro došli. — Odbor.

+ Učiteljsko društvo za celjski okraj zboruje v nedeljo, dne 11. maja t. l., ob 9. uri dopoldne v mestni deški šoli v Celju po sledečem vzporedju: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Poročilo o delegacijskem zborovanju Zveze slov. učiteljev in učitelje na bivšem Stajerskem dne 16. aprila. 4. Poročilo o seji upravnega odbora Zaveze dne 17. aprila t. l. 5. Predavanje: »Moji doživljaji v Srbiji«, poroča tovariš Kveder. 6. Predlogi in nasveti. — K prav obilni udeležbi vabi — odbor.

+ Učiteljsko društvo za radovljiški okraj ima svoj mesečni sestanek v četrtek, t. j. 8. maja, ob 3. uri popoldne v šolskem poslopju na Jesenicah. Pridite vsi!

Kronika.

= Iz zasedenega ozemlja. V Idriji so odstavili vse učitelstvo. Ravnatelj Baebler je zbežal, ker so ga nameravali zapreti. — V Ajdovščini so poslali Lahi laskoga učitelja, ki ima nalogo s pomočjo pičle hrane kolikor mogoče hitro polasčiti vse ajdovske otroke. Slovenske učitelje so vse odstranili iz Ajdovščine. — Slovenskim učiteljem v Gorici so s 1. marcem odpovedali službo. Vse slovenske šole v Gorici so še vedno zaprte. — Tako bo izgledala »avtonomija«, ki nam jo obe-tajo v Parizu!

= Z zagrebškega vseučilišča. Z ukazom regenta Aleksandra ustanove na zagrebškem vseučilišču profesorsko stolico za slovenski jezik in slovensko književnost. To stolico prevzame prof. dr. Fr. Ilesič. — Ban je imenoval srednješolskega profesorja dr. Arturja Šmida za privatnega docenta na filozofski fakulteti za zgodovino umetnosti in spomenikov na ozemlju kraljevine SHS.

= Spominu Petra Zrinjskega in Franje Krsta Frankopana je posvečen današnji dan, ko so v zagrebški stolni cerkvi pokopali zemeljske ostanke obeh teh narodnih mučnikov. — Po sklepu deželne vlade za Slovenijo z dne 16. aprila 1919 so ta spominski dan praznovali tudi po šolah. — V ta namen so posvetili med poukom posebno uro spominu Zrinjskega in Frankopana. Šole v Mariboru in Celju so imele razentega tisti dan, ko so prepeleli zemeljske ostanke skozi Maribor in Celje, šole prosto, da se je šolska mladina in učitelstvo korporativno udeležilo sprejema na železniških postajah.

= »Narodna Politika« kliče: »Liječimo analfabetizam!« Med Hrvati je analfabetov 46 odstotkov, kakor pravi list, vojna statistika pa pravi, da jih je 71 odstotkov. Vzemimo v roke statistiko šolskih obvezancev in obiskovalcev, pa dobimo kažipot, kje treba iskati leka analfabetski boleznin na Hrvatskem. Kdo vodi izkaze o otrocih, ki ne obiskujejo šole? Kdo o onih otrocih, ki so pričeli pohajati šolo, pa so jo zapustili pred določenim časom? Kdo se briga za to, da od 100 učencev iz prvega razreda izvrši četrti razred komaj 10 učencev? Odgovor: Nihče! Treba se pobrigati za reformo šolskega zakona in za izpolnjevanje šolske obveznosti. Pa korenito!

Iz Jugoslavije.

— Goriški učitelji begunci so imeli sestanek dne 18. t. m. v Ljubljani. Na sestanku zbrano učiteljstvo se je spomnilo umrlih tovarišev Maksa Kazafure in Josipa Vittorija. Tovariš V. Gregorič je poročal o delovanju odseka, izvoljenega na sestanku dne 3. februarja t. l. Pojasnil je zadevo o nakazu draginjskih doklad za leto 1918—19 in o regulaciji učiteljskih plač ter opozoril tovariše in tovarišice, zlasti na to-le: 1.) pri uvrščanju v plačilne razrede se šteje doba od 1. dne naslednjega meseca po prestopu izpitu učiteljske usposobljenosti; 2.) začasni učitelji napredujejo le do druge stopnje V. plačil-

nega razreda, ako se niso poganjali za stalno nameščenje; 3.) kot prvo nakazilo prejemkov dobi vsakdo plačo za januar do vsotnega meseca maja t. l. z odbitkom predujma, katerega je prejel na račun dohodkov za leto 1919. — Nadalje je pozival tovarise in tovarišice, naj se obrnejo v spornih vprašanjih za pojasnila na odsek, preden vložijo na viš. šol. oblast morebitne prošnje ali prizive. Na njegov predlog je bil izvoljen za predsednika sestanka tovariš Fran Merljak. — Po daljši in dokaj burni razpravi je bila sprejeta naslednja resolucija, ki je pravzaprav le pospešnica resolucije, sprejete na sestanku dne 3. februarja t. l.: »Goriški učitelji begunci, zbrani na sestanku dne 18. aprila 1919 v Ljubljani, jemljejo z veseljem na znanje simpatičen odmev, ki ga je izzvala zadnja njihova resolucija z dne 3. februarja t. l., tičočja se združitve vsega slovenskega učiteljstva v eno samo strokovno organizacijo, kolikor pri učiteljsstvu samem, toliko v javnosti. — Toda v kljub temu se zdi, da nobena izmed obstoječih učiteljskih organizacij ne upošteva ideje skupnega strokovnega delovanja vsega slovenskega učiteljstva *). Zaradi tega pozivamo ponovno vse slovensko učiteljstvo in vsa učiteljska društva, naj primejo to zadevo resno v roke, da se čimprej ustanovi enotna nepolitiška organizacija, ki jo potrebujemo tako nujno.« — Na sestanku se je ustanovil »Klub goriških učiteljev beguncev«, ki se bo bavil z vsemi stanovskimi vprašanji. V odbor so bili izvoljeni: Fran Merljak, Kristina Doljakova, Rezka Pipanova, Fr. Strgar, Fran Erjavec in Vinko Gregorič. Klubov naslov ostane oni, ki ga je imel doslej odsek. — Končno so se razdelili navzočim spisi, ki so jih svoječasno vpslali viš. šol. svetu v svrhu regulacije učiteljskih plač.

— Kaj je z meščanskimi šolami v Ljubljani? Čas beži — a o pripravah ni duha ne sluha. Kdo neki sedi na sklepih mestnega šolskega sveta in občinskega sveta? Ali se to zavlačevanje od gotove strani namenoma godi, da ne bo jeseni mogoče otvoriti meščanskih šol? Ponovno se obračamo do g. župana dr. Tavčarja z nujno prošnjo, naj energično poseže vmes in poskrbi, da se bodo sklepi tudi res izvršili!

— Galicija (Koroško). Za šolarsko knjižnico nima tukajšnja šola niti ene slovenske knjige. Ker od okrajnega šolskega sveta nimamo pričakovati v tem oziru nikake izdatne pomoči v doglednem času, se obračamo do vseh prijateljev mladine s prošnjo, da nam pošljejo nekaj knjig, ki bi jih lahko pogrešali in ki bi bile primerne za šolarsko knjižnico. Vsi eventualni darovi se naj blagovolijo poslati šolskemu vodstvu v Krejancah, p. Galicija.

— Abiturienti l. 1894! Četrto stoletja bo minilo, odkar smo zapustili šolske klopi in se kot mladi pionirji podali v slovenski svet. Ker do sedaj še nismo praznovali skupno nobene obletnice, bi bilo želeli, da se po tolikih letih snidemo v svobodni Jugoslaviji tam, kjer bo zborovala naša Zaveza. — Večina tovarišev Primorcev ječi še sedaj pod tujim jarmom, upajmo, da bodo do tedaj svobodni v svobodni državi! Oglasite se o tej zadevi na podpisane ali v »Učiteljskem Tovaristu«! Jugoslovanski pozdrav! — Dramlje pri Celju, dne 21. mal. travna 1919. — Fort. Jelovšek, nadučitelj.

— Umrl je tovariš Gustav Vodušek ml., učitelj v Trbovljah, v 34. letu svoje dobe. — V Ljubljani je nenadoma umrl Mihael Zeg a, nadučitelj v p. in velepsestnik iz Kanala (Goriško). — Blag jima bodi spomin!

— Učiteljski aprovizacijski odbor ima v petek, dne 2. maja, ob 5. uri popoldne sejo v Učit. tiskarni v Ljubljani. Važno! Pridite vsi!

— Poročila se je v nedeljo, 27. aprila, gđc. Milica Sadarjeva, hčerka mestnega učitelja tov. Vendelina Sadarja, z g. Milisavom R. Stamatovičem, poročnikom v vojnem ministrstvu v Belgradu. Cestitamo!

— Poročila se je dne 26. t. m. v Brezovici Avgusta Podgornikova, učiteljica iz Opatjegasela na Goriškem, z Ludovikom Feiglom iz znane goriške rodovine, sedaj poštnim uradnikom v Mariboru. Obilo sreče jima žele Goričani.

— Iz mestnega šolskega sveta v Ljubljani. O redni seji mestnega šolskega sveta, ki se je vršila dne 10. aprila 1919, smo prejeli naslednje poročilo: Predsednik proglašuje sklepčnost in otvori sejo. Komisija za začasno vodstvo in likvidacijo deželne uprave je odposlala za novo upravno dobo v mestni šolski svet ravnateljica Janka Nep. Jegliča in kateheta Ignacija Zaplot-

nika kot člana; ravnatelj Josipa Cepudra in učitelja Avgusta Pirca kot njih namestnika*). Zapisnikar oglašuje bistvene kurenje izza zadnje seje, kar se vzame na znanje. Zapisnik zadnje seje, ki se je vršila dne 24. februarja 1919, se odobri brez ugovora. Sklene se več prošelj za daljše dopuste ali pa za njih podaljšanje priporočilno predložiti višjemu šolskemu svetu z nasvetom, da se prosilec ugodi. Poročilo o uvedbi srbohrvaščine v višje razrede obstoječih osemrazrednic in pa v meščanske šole kakor tudi o razdelitvi pouka se vzame na znanje. Poučujeta od 1. aprila 1919 izprašani učiteljici Marija Jurdanova in Katica Mataničeva, begunki iz Istre, v vsakem razredu po dve uri na teden. Poročilo o neobveznem pouku nemščine se vzame na znanje in se sprejme s tem poročilom združene nasvete. Na znanje se vzame letno glavno poročilo o stanju ljudskega in meščanskega šolstva v Ljubljani za l. 1918 in se sklene, da se ima poročilo predložiti višjemu šolskemu svetu. Na znanje se vzemo in odobre vsi nasveti in pripravljani koraki glede sprejema Nj. Kr. Visokosti prestolonaslednika Aleksandra v Ljubljani in sklene se, da se poročilo predloži višjemu šolskemu svetu. Na znanje se vzame poročilo o kolportazi časopisja po ulici in po javnih lokalih. Sklene se protest proti temu, da se s kolportazo bavi tudi šoloobvezna mladina. Merodajna oblastva je z vsem poudarkom na to opozoriti, kako nevarno in vzgoji šolske mladine kvarno je to zlo, ki se mora kar najhitreje odstraniti in kolportaza poveriti le za to primernim odraslim ter v to legitimiranim osebam. Končno se sklene mestni magistrat naprositi, naj pri občinskem svetu izposluje za novi mestni manjšinski šoli kredit za običajne dotacije. Po tem zaključki predsednik sejo.

Književnost in umetnost.

O našem šolskem izrazoslovju.

Nastopne opazke sta izzvali 2 srednješolski uradni tiskovini, »katalog« in »glavni zapisnik o zrelostnih izpiti«, ki sta v tiskovnem oziru, kakor vse, kar izhaja iz »Učit. tiskarne«, dovršeni, a v vsebinskem, ki pride na rovaš sestavljalcev, ne brez nedostatkov. Javna razprava o stvari ni odveč, ker se tiče tudi splošnosti našega šolskega ustroja.

Izrazi stalnega pomena naj bi bili tudi enotni; ni prav, da nahajamo v navedenih 2 obrazcih »sprejemno izkušnjo«, ponašljajni »izpit« (takisto tudi »zrelostni izpit«) ter »zrelostno skušnjo«, torej 3 besede. Da se na istem mestu snidemo celo z »m a t u r o«, tega niti ne uvažujem, besedo celo pozdravljam za praktično rabo v življenju, ker je tudi pri nas udomačena in smo se je začeli ogibati šele, ko so jo Nemci izrinili iz šolskih tiskovin. Za današnjo uradno rabo pa, se mi zdi, se moramo odločiti edino za »izpit«; beseda je res hrvatska, a se je pri nas tako udomačila, da jo moremo smatrati tudi že za svojo. Ima pa to prednost, da kot prvotna nedomačinka ostro označuje svoj pojem, mnogo ostreje, nego če jo prevedemo v naše »izpraševanje«, ki ga lahko nanašamo i na kaj drugega nego na »izpit«. Nekoliko neobičen se nam še pač zdi soodnosni glagol »izpiti« (rajši pravimo »izpraševati«), a dobro bo, ako se privadimo i njega i pridevnika »izpiten« poleg »izpraševalen«. Glagola »skušati« in »izkušati« bi bilo treba v pomenu ločiti; v današnji pisavi je v vseh slučajih priljubljena le oblika »i z kušati«, dasi je v svojih slučajih »skušam« na mestu! O tem o drugi priliki.

Da se tujk ogiblamo, to je eden izmed temeljnih zakonov; zasmehoval pa je že Prešeren tiste, ki se bojijo kar vsake tuje besede. Tudi moramo razlikovati, iz katerega jezika so tuje vzete, da o drugih ozirih ne govorim, kar bi zahtevalo posebnega poglavja. Toliko pa stoji: ako tujko pridržimo, naj nima nikake izzivne oblike; ako jo nadomeščamo, bodi nadomestilo res popolno. V današnjih razmerah se bo tudi nemara pokazalo kot praktično, da jemljemo nekoliko ozira na romanske narode. — V gorenjih obrazcih je ohranjena tujka »k a t a l o g«; po pravici, ker nimamo in ne potrebujemo nadomestila; »p r o t o k o l« je nadomeščen z »zapisnikom«, kar tudi vsako odobrava; tujka »r e p e t e n t« še nima primerne tako točnega domačega izraza, celo ne takega, ki bi vseboval tisto trohico graje, ki jo vsebuje za naše uho ta tujka. — Spriznamo se tudi s »k l a s i f i k a c i j o«. Pri tej priliki pa bodi omenjeno, da se v naši šolski praksi napačno rabijo besede »razredovati«, »razredovanje«, »razredovalen«, namesto pravičnega »redovati«, »redovanje« itd. Za latinski classis (nemško Klasse) imamo namreč mi 2 besedi: »razred« (skupina učencev) in »red« (označba znanja); ako torej dajem rede, tedaj redujem; r a z redovati bi se reklo: deliti po razredih, ne po redih! — V naših vzorcih še čitamo »t e r m i n« namesto »rok«; domače ni niti eno niti drugo, a drugo je vsaj slovansko, sicer pa se mednarodnega »termina« ni treba izogibati. — E k s t e r n e učence bi kaj lahko nadomestili z »zunanji«, »zunanjski«, a pojma se vendar ne krijeta popolnoma; »zunanjik« je širšega obsega. — Odločno pa odklanjamo izraz »r e p r o b i r a n i h« je bilo; ta kar kriči po tujstvu. Če ne rabimo domačinke »zavrjnjenih«, pa pišimo, kar jaz zahtevam že dokaj let, slovansko glagolsko tvorbo »reprobovanih«. S pomočjo srboščine bo, upam, to moje načelo zdaj povsod prodrlo. Pa tudi o tem pi drugi priliki. — Beseda »s e m e s t e r« v slovenščini nima sreče. Polovično dobo šolskega leta imenujemo »tečaj«, to besedo pa potrebujemo za »kurz«; zato se je pričela uvajati prestavljenka nemškega Halbjahr: »polletje«, ki pa je slaba, ker semester ne obsega polovice leta (na visokih šolah celo ne). Oboje se zdaj pomešava: prvi »tečaj« srednjih šol zaključujemo s »polletnim« izkazom. Kazalo bi, da pustimo semester; moti nas pa »polletje« že kot beseda: dva — l l — motita oko in izreko, rajši bi videli in slišali »poluletje«, čeprav je Skrabec tej obliki oporekal.

Izmed izrazov za učne predmete rabimo: »v e r o u k«, ne: »veronauk«; zakaj le verouk daje nauke o veri; recimo »prirodopis«, »zemljepis«, ne: »prirodopisje«, »zemljepisje«.

Iz zgoraj navedenih vzorcev morajo izginiti poulični izrazi: »izdelali so« (z odliko itd.), izpit »imajo«, napačna označba »prejelo jih je izpričevalo zrelosti« (to sprejetje ni poglavitna stvar).

Po sedanjem vzorcu, ki ima za sklepne rede l. tecaje poseben oddelek, bi bil l. tečaj tečajni, ne pa konferenčni zaključek 3. konference; tu je treba jasnosti.

T.

ZA REZERVNI SKLAD ZAVEZE.

Prostovoljni organizacijski davek.

(Sklep upravnega odbora Zaveze z dne 27. decembra 1918.)

XVIII izkaz.

Po 50 K: Učit. društvo za radovljiški okraj po tovarišu Franu Jakliču — Radovljica. Po 30 K: Dev Ivan — Mokronog. Po 10 K: Zotter Ivan, Minka in Julija Mikličevi — Gomilsko. — Današnji izkaz 110 K. Prej izkazanih 5318 K. Skupaj 5428 kron. Ivan Petrič, Ljubljana-Sp. Siška.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

M. L. v S. p. G. sv. K.: Pišite na naslov: Savez hrvatskih učiteljskih društev v Zagrebu, firv. učit. dom. Za nas nič plačila.

Penzija: Lahko dobite. Prošnjo na višji šolski svet potom šol. vodstva in okrajnega šol. sveta. Izpričevalo uradnega zdravnika. Mi nimamo nič stroškov.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Fran Marolt.

Last in založba »Zaveze jugoslovanskega učiteljstva«.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Zastoj stanovanje dobi vpokojenec ali zakonski par brez otrok kot hišnik v vili Seunig, Lukovica pri Brezovici. — Natančneje pri Ivanu Seunigu, Ljubljana, Stari trg 7.

Vidrovo
„Moje prvo berilo“
izide v novem natisku v najkrajšem času.

Izšla je brošura:

Novi prejemki aktivnega in upokojenega učiteljstva, vdov in sirot. Naredba celokupne deželne vlade za SLOVENIJO z dne 14. februarja 1919.

Naročila sprejema Učiteljska tiskarna v Ljubljani, Francišanska ulica št. 6.

Cena 1 K.

Razpis.

Glasom sklepa seje upravnega odbora Zaveze z dne 17. aprila t. l. razpisuje podpisano vodstvo službo

strokovnega tajnika.

Zahteva se izvežbanost v pisarniških poslih, posebno v konceptu ter poznanje sestave, namena in smotrov organizacije. Glasom sklepa iste seje razpisuje podpisano vodstvo tudi službo

urednika »Učiteljskega Tovarisa«.

ki pa s službo strokovnega tajnika ni združljiva.

Prijave za prvo in drugo službo z navedbo zahtev glede plače je vložiti pri podpisanim vodstvu najpozneje do

31. maja 1919.

Eno in drugo službo bo nastopiti dne 1. julija 1919. Obe službi se oddasta z a. časno.

Razume se, da velja glede obeh služb enakopravnost med učitelji in učiteljicami. Kdor želi kakih posebnih informacij naj povpraša pri vodstvu Zaveze.

Vodstvo Zaveze jugoslov. učiteljstva, v Ljubljani, dne 18. aprila 1919.

Predsednik: L. Jelenc. Tajnik: Vil. Rus.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica »Učiteljskega konvikta« v Ljubljani

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do 30. aprila 1919 K 132.220-36

Uradne ure: Vsak četrtek in vsako soboto o 1/20. do 1/26. ure popoldne.

Čitajte!

Ravnokar je izšla knjižica

Dr. B. Derč:

Dojenček, njegova negovanje in prehrana.

Vse matere, ki hočejo vzrediti zdrave in krepke otroke, morajo čitati to knjižico. Pisatelj — zdravnik strokovnjak za otroške bolezni — podaja praktične nasvete, kako je ravnati z dojenčki. Knjižica se naroča pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Sodna ulica št. 6. Cena K 3, s poštnino K 3-30. Denar je poslati naprej, ali pa se pošlje knjižica po povzetju.

Naročajte in širite brošuro:

Načrt preustrojitve šolstva in narodne vzgoje

Sestavil odsek Zaveze jugoslovanskega učiteljstva za preustrojitev šolstva

Cena 2 K.

Naročila sprejema: Učiteljska tiskarna v Ljubljani, Francišanska ulica št. 6.

Prva jugoslovanska izdavalnica godal

Vaclav Schramm
Celje — Graška cesta — Celje

priporoča p. t. učiteljskemu svetu veliko zalogo godal, pihal, muzikalij, harmonik, strun in drugih godbenih potrebščin. Popravila se izvrše najnatančneje. — Postrežba točna in cenena.

Naročajte in širite list

*) Ta trditev z ozirom na Zavezo ne odgovarja resnici. Take pavšalne obsebe brez vsake utemeljitve se bi dostojni in resni možje morali izogniti! — Uredn.

*) V dobi narodne sloge. — Uredn.